

Naročnina
Dnevna izdaja
za kraljevino Jugoslavijo
mesečno 25 Din
polletno 150 Din
celoletno 300 Din
za inozemstvo
mesečno 40 Din
nedeljska izdaja
celoletno v Jugoslaviji 120 Din, za inozemstvo 140 Din

SCLOVENECE

S tedensko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cene oglasov
Istolp, peti vrsta
mal oglas po 150
in 2 D, večji oglas
nad 45 mm višine
po 250, veliki
po 3 in 4 Din, v
uredniškem delu
vrstica po 10 Din
g. Pri večjem g.
naročilu popust
Izide ob 4 zjutraj
razen ponedeljke in
četrte po prezniku

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6/III
Rokopisi se ne vračajo, ne frankirana
pisma se ne sprejemajo. Uredništva
telefon št. 2050, upravnštva št. 2992

Informativen list za slovenski narod

Uprava je v Kopitarjevi ul. št. 6 - Celoviti
račun: Ljubljana št. 10.550 in 10.349
za inozemstvo št. 7563, Zagreb
št. 39.011, Praga in Dunaj št. 24.797

Italijanska kolonijalna politika

Sedaj se ravno mnogo govori in piše o francosko-italijanskem sporazumu. Gotovo je, da so se že začela pogajanja, saj to potrjujejo poročila iz Zeneve. Ena najvažnejših spornih točk med Francijo in Italijo pa je gotovo italijanska zahteva, da naj Francija odstopi del svojega relikega severnoafriškega posestva Italiji. Zato ne bo odveč, če ob tej priliki spregovorimo par besed o italijanski kolonijalni politiki.

Italijanska kolonijalna politika se omejuje popolnoma na Afriko, čeprav ima tudi Italija v najemu majhen del mesta Tjencin na Kitajskem. Toda tako teritorij kakor prebivalstvo tega koščka zemlje nimata skoro nikakega pomena, tudi za italijansko trgovino s Kitajsko ne, saj je ta malenkostna. V Afriki pa poseduje Italija danes tri popolnoma ločene kolonije, in sicer v severni Afriki Tripolitanijo in Cirenajiko, ob Rdečem morju Eritrejo in v vzhodni Afriki Somali-deželo. Eritreja je najstarejša italijanska kolonija, saj so tu Italijani že od leta 1885 sem. Italija je smatrala Eritrejo kot vpadno točko v Abesinijo, toda, kakor je znano, je bila italijanska vojska leta 1896 od Abesincev pri Adui poražena in od tedaj je Italija opustila misel, da bi pritegnila v svojo interesno sfero Abesinijo, kar seveda niso dopuščali tudi angleški in francoski interesi, saj imata ti dve državi na vzhodu Abesinije prav lepo uspevajoče kolonije. Površina vseh italijanskih kolonij presega sicer dva in četrt milijona kvadratnih kilometrov, toda vse prebivalstvo ne dosega niti dveh milijonov (znašalo je samo 1.700.000 duš). Temu primerne so tudi gospodarske koristi Italije od njenih kolonij. Tako omenjamo, da je znašal ves zunanji trgovinski promet Tripolitanije in Cirenajike komaj pol milijarde lir, kar je v primeru s celokupno italijansko trgovino, ki ima nad 36 milijard lir letno prometa, izredno malo.

Italija pa seveda hoče tudi pri kolonijalni politiki vsaj iz prestižnega razloga imeti besedo in zato investira milijone lir v te pokrajine, toda do sedaj z ne prevelikim uspehom. Največ si še obeta Italija od Tripolitanije, saj ji kaže francoski zgled v severni Afriki, koliko se da v tem oziru tudi v območju Sahare narediti. Zlasti še moramo poudariti, da Italija še ni pozabila, da so Francozi v devetdesetih letih preteklega stoletja prišli v posest Tunisa, ki ga Italijani smatrajo bolj za svoj interesni krog nego pa francoski. Opirajo se predvsem na dejstvo, da živi v tej koloniji samo 71.000 Francozov, pa 89.000 Italijanov. To razmerje je bilo pred leti še veliko bolj neugodno za Francoze, kakor je sedaj. Italijani imajo v Tunisu svoje šole, bolnišnice, druge kulturne institucije itd., in sploh nikdar ne pozabijo, da so Italijani.

Stremljenje Italije je, da napravi iz Tripolitanije zaokroženo geografsko celoto, kajti južna meja te kolonije izkazuje velike vdore od francoske strani sem in Italijani pravijo, da so bile prejšnje meje Tripolitanije veliko bolj južne, kakor so sedaj, da pa jih je Francija tako nenaravno potisnila proti severu v časih, ko je bila Turčija, svoječasno gospodarica Tripolitanije, tako nemočna. Sicer Italijani dobro vedo, da korektura meje ne bo dala Italiji kakih gospodarskih prav važnih ozemelj, toda hočejo si zagotoviti dovolj veliko zaledje. Ta italijanska politika zaokroževanja ni nova. Saj so jim leta 1925 odstopili Angličani del svojih vzhodnoafriških kolonij, ki meje na severu na italijansko Somali-deželo, tako zvano Džuba-deželo, ki navsezadnje tudi ne bo biser v nizu italijanskih kolonij. Potisnjenje meje proti jugu ima pa za Italijo ta pomen, da jim v mnogočem skrajša pot v srce Afrike proti Čadskemu jezeru. Francija na drugi strani pa mora paziti, da obdrži svoje sedanje meje že iz tega razloga, da si zagotovo dobro zvezo med saharo in ekvatorialno Afriko. Kakor vse kaže, vodi Italija v kolonijah bolj prestižno politiko, kakor pa realno politiko gospodarske penetracije. Ugotoviti moramo, da so dosedanja kolonizatorični uspehi Italije prav majhni in se ne morejo meriti z drugimi državami.

Italijanska kolonijalna ozemlja ne morejo služiti za vseljevanje Italijanov, kar je gotovo eden najvažnejših ciljev italijanske politike. Saj je do sedaj v vseh italijanskih kolonijah komaj 25.000 Italijanov. Večjega pomena bi bile lahko kolonije kot dobaviteljce sirovin, toda nacionalni ekonomski dvomijo, da bi se v teh pokrajinah dali napraviti taki nasadi, ki bi lahko vsaj v mali meri dobavljali Italiji. Zaradi majhnega števila prebivalstva nadalje pa zopet ne prihajajo kolonije v poštev kot odjemalke italijanskega blaga. Vsekakor je gospodarska vrednost italijanskih kolonij majhna

Med Francijo in Italijo

ostane za enkrat vse pri starem

Zeneva, 16. maja. (Od našega posebnega dopisnika.) Zdaj, ko so vsi vodilni državniki Zeneve že zapustili, moremo povzeti rezultate njihovih trudov. Ta je bil tak, kakor smo ga po naših informacijah že pred dvema dnevi ugotovili. Razgovori med gg. Briandom in Grandijem kljub največji ljubeznivosti, s katero so se vodili, in intenzivnemu prizadevanju, da bi se čimprej našla definitivna rešitev, niso situacije v stvarnem pogledu nič izpremenili. Zanimljivo je, da se v odnosu med Francijo in Italijo vse pri starem, pač pa se je ustvarilo dobro razpoloženje za diplomatsko pogajanje, ki se bodo zdaj nadaljevala med Parizom in Rimom.

Kakor izvedemo, je g. Grandi v obeh razgovorih z g. Briandom — eden je bil v navzočnosti g. Hendersona, drugi pa na samem — polagal največjo važnost na odnošaj, ki vlada med Francijo in Jugoslavijo, češ, da je od tega vprašanje razmerja med Italijo in Francijo v prvi vrsti odvisno. Opozorjen na to, da pakt med Francijo in Jugoslavijo ni naperjen proti nikomur, ampak da služi le zagotavljanju miru v Evropi, je g. Grandi menil, da bi bilo bolje, če bi si Francija in Italija razdelili med seboj svoji interesni sferi v Mediteraneju, ne da bi to konkretiziral. Ker je pa bilo namignjeno na to, da bi naj se Francija za vzhodnojadranski problem desinteresirala, zakar bi ji Italija priznala drugo »interesno sfero«, je g. Briand to opetovano odklonil, ker Francija sploh ne vodi na kontinentu nobene politike »interesnih sfer«, ampak si prizadeva le za ohranitev miru in reda, kakor je bil ustvarjen po Verzaju. O misli pa, ki jo je sprožil g. Henderson, naj bi

se ustvarila franko-italijsko-jugoslovanska antanta, se niti Grandi niti Briand nista definitivno izjavila. Priznava se pa, da tvori neko konkretno bazo rešitve, o kateri se bo odslej vodila resna diskusija.

Toda tej na sebi vsekakor upoštevanju vredni in realni ideji — ki se smatra za uresničljivo le ako bodo vsi trije partnerji popolnoma enakopravni — so se v zadnjem momentu postavile nasproti velike težave, ker se je kompliciralo po vprašanju kolonijalnih teritorialnih koncesij, ki naj bi jih Francija Italiji priznala. Francija je pač pripravljena do velikih koncesij glede arondiranja tripoliške kolonije, ne more pa odstopiti ozemlja okoli čadskega jezera, do kamor segajo želje Italije, ker gre tu za ogromne gospodarske interese bodočnosti. Tudi ji ni mogoče odstopiti Italiji mandata nad Sirijo, kakor se je ventiliralo, to pa iz prestižnih razlogov. Sploh pa se je v francoski diplomaciji zdaj pojavilo vprašanje: Ali ne bi take teritorialne koncesije Italiji le še ojačile njeno temeljno tezo, ki gre za brodovno pariteto s Francijo, češ, da ji je tako brodovje tembolj potrebno, čim večje je njeno ozemlje?

Kajti treba je pomeniti, da Italija kljub temu, če bi se posrečil sredozemskomorski pakt v tem ali onem zmislu, in kljub temu, če bi se povečala njena kolonijalna posest, ne odstopi od zahteve po brodovni pariteti. Tukaj torej, in ne v vprašanju odnosov do Jugoslavije, je principielna težkoča italo-francoskega problema.

Naj bodo izglede za sporazum kakršnižekoli, vrata za sporazum so, kakor se pravi v diplomatskem jeziku, ostala odprta in se bodo

nadaljevala pogajanja ne samo med Parizom in Rimom, ampak tudi v Zenevi sami, kjer so do prihodnjega zopetnega sestanka zunanjih ministrov ostali gg. Massigly za Francijo, Rosso za Italijo in Cadogan za Anglijo, da se razgovorjajo dalje zlasti o brodovnem vprašanju.

Pripominjamo še, da se je v Zenevi kljub dejstvu, da Nemčija absolutno ne namerava voditi kake protifrancoske politike, zelo pazilo približevanje Italije Nemčiji. Gotovo je, da sta se gg. Grandi in dr. Curtius domenila, da se bodo odnosi med Italijo in Nemčijo pregledali in da se bo skušalo medsebojno prijateljstvo po diskusiji vseh medsebojnih problemov še poglobiti. To se utegne zgoditi ob predstoječi zasedbi nemškega poslaniškega mesta pri Kvirinalu po gospodu von Schubertu. Težkoče za tako radikalno izboljšanje medsebojnih odnošajev so premagane, ker se od nemškonalne strani pričakuje, da bo Italija napram nemškemu življu v južnih Tirolah postopala odslej bolj tolerantno. Vendar poučeni nemški politiki zatrjujejo, da se bo Nemčija skrbno ogibala vsake poteze, ki bi se mogla tolmačiti od francoske strani kot pomoč, da bi Italija lažje prišla s Francijo do sporazuma, kakršnega si želi ona, ali pa da bi celo Italiji služila kot opora, da bi le-ta lažje na Francijo pritiskala. Dr. Curtius se bo v tem problemu zadržal v stvari sami popolnoma nevtralen, podpirajoč le splošno sporazum v interesu okrepitve in miru Evrope.

S precejšnjo napetostjo se pričakuje govor g. Mussolinija, ki ga bo imel v nedeljo v Firenci.

Izguba Indije bi pomenila

propast britanskega cesarstva

London, 16. maja. n. Lord Rothermere je v svojih listih objavil članek, v katerem opozarja na nevarnost, ki bi utegnila nastati za angleški imperij radi vstaje v Indiji. Če Anglija zgubi Indijo, mora imperij propasti, najprej gospodarsko, potem pa politično. Zahteva Indije, da dobi položaj dominiona, se ne sme potrditi, temveč odkloniti. Anglija je odvezana od tozadnje svoje obljube s tem, da so indski nacionalisti izjavili, da bo Indija pri prvi priliki odpadla od empira. Lord Rothermere poudarja,

da je Indija še vedno največji prekomorski konsument angleškega blaga. Angleška trgovina ko kmalu propadla, če se prepusti Indija Gandijevi oblasti. Oligarhija Indijcev bi ne prinesla Indiji miru, temveč zatiranje, domačo vojno, suženstvo, lakoto, epidemije in na koncu prihod tujcev. Anglija se ne more odreči obveznostim, ki jih ima izpolnjevati v Indiji. Angleško vladanje v Indiji je nenadomestljivo ter je dolžnost Anglije, da vlada in da se ne spušča v prerekanje z agitatorji.

Nacionalistična akcija v Indiji se poostruje

Prpriave za sporazum

London, 16. maja. l. Dočim se revolucionarna akcija nacionalistov poostruje in se začne agitacija za neplačevanje davščin, se zmerzi krogi pripravljajo na pogajanja z angleško vlado.

Zbornica indskih trgovcev v Bombayju se je obrnila na angleško vlado, naj se začne z zastopniki indskega naroda pogajati, ker se narod ne bo pomiril, dokler ne bo dobil zagotovilo, da je sam gospodar v svoji hiši in da sme sam kontrolirati svoje gospodarstvo.

Indska liberalna stranka je sklicala 14. maja sešestanek v Bombayju, da se posvetuje o enotni fronti, ki naj bi jo ustvarili Indci, muslimani in druge narodne manjšine, da bi na spravi konferenci 20. oktobra v Londonu zavzeli enotno stališče glede bodočega državnega položaja Indije. Konferenci je predsedoval sir Tej Sapru. Ker pa se muslimani povabljali niso odzvali, se je konferenca odgodila na jutrišnji dan. Zdi se, da se muslimani nočejo prezgodaj vezati in da čakajo na nadaljnji razvoj dogodkov.

Tej Sapru je dopisniku »Daily Herald« izjavil, da liberalci danes nimajo v Indiji skoraj nobenega vpliva več. Ker je Anglija preveč odlašala, so danes nacionalni sloji vsi na strani Gandija. Vendar bi se Indci morebiti pomirili, če bi vlada izjavila, ne samo, da se bo načrt indske ustave diskutiral, ampak da se bo ustava tudi izdelala. Pod tem pogojem, meni Tej Sapru, da bi niti Gandi ne odklonil udeležbe na londonski konferenci.

Čuje se, da se vlada tozadevno res misli začeti razgovorjati z Gandijem.

Kominternu v Moskvi je sklenila, da je Indija zrela za proletarsko revolucijo. Zadnji čas je, da se Gandijeva »buržuska« politika neprotivljenja sili neha in da se začne na vsej črti oborožena vstaja. »Ker se bo angleška bur-

in se tudi z velikimi stroški ne bo dala dvigniti tako, kakor je to uspelo drugim državam. In na tem dejstvu ne spremeni 20 ali 30 tisoč kvadratnih kilometrov novega italijanskega kolonijalnega ozemlja v Afriki ničesar, kar naj bo ugotovljeno sine ira et studio.

žuažija lahko sporazumela z indsko buržuazijo,« piše »Krasnaja Gazeta«, glasilo rdeče armade, »naj indski proletarci vzamejo osvobodilno gibanje v svoje roke in proglasijo združene indske sovjetske republike.«

Angležem prihaja komunistična agitacija zelo prav, ker jim znatno olajšuje sicer težavni sporazum z Gandisti.

London, 16. maja. n. V kraju Mimensing v bengalski pokrajini je prišlo danes do nemirov, ko so Gandijevi prostovoljci poskušali preprečiti dobavo spirituoza detajlnim trgovcem. Na cesti so zažgali voz z alkoholnimi pijačami in ko je nastopila policija, so jo napadli s kamni. Pri tem je bilo ranjenih 32 policistov. Nato je policija streljala in ranila 53 oseb.

V Bombayju so aretirali oddelek sto Gandijevih prostovoljcev, ko so hoteli napasti zalogo soli. Voditeljica Chattopadhyaya, svakinja gospe Naidu, je bila obsojena na deset mesecev ječe.

Napad prostovoljcev na solna skladišča v Darasani se je ponovil. Gospe Naidu in prostovoljce je policija včeraj zvečer ustavila na pohodu v Bombay, jim zabranila nadaljnji pohod in jih z gospe Naidu vred internirala.

Sto Gandijevih prostovoljcev je odšlo v Sirodo, da napadejo tamkajšnje solno skladišče. Davi jih je policija prišla v trenutku, ko so se hoteli vkrcati na ladjo.

Odbor vseindijskega kongresa je sprejel niz resolucij, s katerimi se pozivajo pristaši Gandijevga pokreta, naj pojačajo pokret civilne neposlušnosti. Nadalje je odrejen bojkot inozemskega blaga, bančnih organizacij in pomorskih ustanov Velike Britanije. Naposled zahtevajo posebne resolucije od Gandijevih pristašev, da vztrajajo v akciji proti solnemu zakonu.

»Havas« poroča iz Bombaya, da je spreved, ki ga je organizirala omladinska liga v Bombayju v znak protesta proti nameravanemu razpustu omladinske lige, krenil po glavnih ulicah v Bombayju. Nosili so rdeče zastave s komunističnimi napisi. Izza tega spreveda je šla skupina Gandijevih pristašev in nosila indijske nacionalne zastave. Tudi ta skupina je vzklikala: »Živela revolucija!«

Evhariističnega kongresa se udeleže tudi Amerikanci

Zagreb, 16. maja. z. Iz Newyorka je prispel kabelogram »Cunard Line«, da pride z ladjo »Acquitania« 200 potnikov na evhariistični kongres. V Zagreb pridejo 7. avgusta.

Včeraj sta bila v Zagrebu msgr. dr. Ujčić, vseučiliški profesor v Ljubljani in Franc Hraščel, ravnatelj Cirlove tiskarne v Mariboru, radi dogovora o udeležbi Slovencev na evhariističnem kongresu.

Oporoka t škola Marušića

Senj, 16. maja. z. Te dni so odprli oporoko pokojnega škola senjskega Marušića. S svojim imetjem je pokojnik postopal po kanoničnih predpisih. Hišo, ki jo je dobil od svojega očeta, je zapustil rodbini. Bogoslovne knjige in škofovske insignije je zapustil menzi, ostale knjige pa knjižnici dijaškega konvikta Ožegovicičanum. Od svojih prihrankov je legiral 10.000 Din stolni cerkvi, 40.000 Din za vzgojo duhovniškega naraščaja, 20.000 Din za onemogle duhovnike, 10.000 Din za Društvo sv. Jeronima, 10.000 Din za diecezansko narodno zvezo, 2000 Din za pevsko društvo. Manjše vsote pa je namenil za ostala humanitarna društva v Senju, Sužaku, Praprutnjaku in Gospiču. — Gospiški župnik in liški arhidiacon Nikola Polić je od svete stolice imenovan za kanonika modruškega kapitlja s sedežem v Novem.

Kako je bil vrnjen zagrebški diptihon

Zagreb, 16. maja. z. Svoječasna tatvina diptihona v zagrebški stolnici je napravila veliko senzacijo ne samo v Zagrebu, marveč tudi v vsej Evropi in Ameriki. Končno je bila ta afera likvidirana s tem, da so našli diptihon. Z današnjim dnem pa je afera končno javno zaključena, ker je Maks Pitamic, nečak dr. Leonida Pitamica, našega poslanika v Washingtonu, danes predal diptihon v zakladnici stolnice. Diptihon je prevzel v clevelandskem muzeju.

Pitamic je 16. aprila odpotoval kot pooblaščenec zagrebškega nadškofa v Ameriko, da prevzame in spravi v Zagreb diptihon. Pri tem prenosu je Pitamic postopal z največjo previdnostjo. Posebni zaboječki so zapečatili z diplomatskimi pečati kot da bi se v njem nahajal diptihon, dejansko pa so diptihon razstavili na štiri dele in vsak del vložili v štiri majhne zaboječke, navadno in priprosto zlepljene, v kakršnih so cigarete. Te male zaboječke je imel Pitamic neprestano pri sebi v žepu.

Prenos sam je vzbudil v Ameriki veliko zanimanje. Veliki ameriški listi prinašajo fotografije originala in falzifikata. Clevelandski muzej je izročil jugoslovanskemu poslaniku diptihon brez nadaljnega. O izročitvi se je sestavil zapisnik z dodatkom, da ima v slučaju, ako bi prišlo do prodaje tega diptihona, prvenstveno nakupno pravico clevelandski muzej. Tej želji se je ugodilo.

Izročitev se je izvršila na jako slovesen način. Maks Pitamic je prinesel s seboj v Zagreb tudi pero, s katerim je bil podpisal zapisnik o predaji. I

Šolski problem v CSR

Z današnjim stanjem šolstva v republiki ni nihče zadovoljen. Že precej let obstajajo težnje reorganizirati šolstvo. Seveda so načrti za reorganizacijo šolstva različni in bi se dali sortirati ne le po kulturnem stališču, ampak tudi po političnem prepričanju. Z drugo besedo, šolski problem v šol. republiki postal je »političnec«.

Z imenovanjem slovaškega soc. demokrata dr. Derera za ministra narodne prosvete je stopilo šolsko vprašanje zopet v ospredje. Minister dr. Derer ima voljo in moč reorganizirati šolstvo. To potrjujejo njegove naredbe, premostitve in končno izjave v parlamentu in senatu. Hitrejši tempo rešitve tega problema v socialističnem smislu je ravno nasproten onemu za časa vlade »občanskega bloka«, kjer je sicer volja ministra dr. Hodže bila dobra, vendar brzdana iz strahu pred liberalnimi strankami, da se ne bi v reformi uveljavil vpliv treh izrecno katoliških strank takratnega vladnega bloka.

Šolski problem je že sam na sebi jako težaven. Otežkočajo ga tudi labilne politične razmere, od katerih je vsako zakonodajno delo odvisno. Socialisti hočejo, da »mora šolska reforma približati šolo socializmu«. Dalje je v reformi čutili tudi protikatoliško tendenco (ukinitve kat. učiteljskih in verskih šol na Slovaškem).

Ena izmed glavnih reform naj bi bila uvedba laičke šole. Ta zahteva liberalnih strank in svobodomiselnega učiteljskega je bila precizirana pod krilatico, da naj bo mladina vzgojena ne samo brez razredno, ampak tudi brez razlike političnega in svetovnega nazora staršev, torej tudi brez ozira na veroizpoved. Ta pojem izvira po njihovem mnenju iz principa demokracije, ki je fundament češke ustave. V taki šoli se ne bi poučeval verouk nobene veroizpovedi.

Stališče šol. katoličanov, pa ne samo organiziranih v kat. strankah, ampak tudi drugih je popolnoma drugo. Izjavljajo, da se njihovo stališče popolnoma krije s stališčem kat. cerkve, ki je izraženo v encikliki Pija XI. o šolskem vprašanju. Državna laična šola, s katero bi se katoličani zadovoljili, bi morala biti ne samo strogo nevtralna, temveč bi moral biti njen odnošaj do vere pozitiven, kakor je n. pr. na Angleškem ali v Združenih državah Amerike. Sedaj pa se dejansko pospešuje nevera in preganja katoliška cerkev; nasprotno pa favorizira evangeliška in češkoslovaška cerkev.

Tema dvema cerkvama je bilo iz oficijelnih krogov izjavljeno, da se jima ni treba bati reforme, ako ostanejo zvesti principom demokracije, verske strpnosti in svobode naziranja.

Najbolj kategorično je preciziral stališče katoličanov nadškof msgr. dr. Kordač, ki je na zborovanju kat. staršev izjavil: »Otroci, kri na krvi in kost naših kosti so naši, davki, ki jih plačujemo, so naši, kdo drugi bi mogel odločati o naših stvarih? — Tebi so takrat stopile solze v oči, takrat si odgovoril: »Da, razumem in vem, da sem sebe uničil, ali mi je organizacija dala tako povlečje.« Tako je takrat govoril, sedaj pa zanika: »Matekovič kljub temu vztraja na zaniku.«

Nato predsednik pozove Paverja. Ta prizna, da je kritične noči spremljal obtoženega Matekoviča po isti poti, po kateri je šel Kaledin, do vogala Hercegovinske in Istrske ulice. Tukaj je čakal. Kmalu nato je slišal strel, in po nekaj trenutkih je prišel Matekovič ter mu izročil revolver.

Stavljajo se še razna vprašanja, naker preide sodišče na čitanje pismenih dokazov, predvsem zdravniških izpričeval.

Ogromen požar v Bergenu

Oslo, 16. maja. n. V mestu Bergenu je zopet nastal ogromen požar, ki grozi, da bo postal tako katastrofalen, kakor je bil l. 1916, ko je pogorel velik del mesta. Popoldne ob 14.30 je nenadoma nastal v žitnem skladišču v pristanišču požar, ki se je razširil na sosedno skladišče premoga, od koder se je širil dalje z veliko hitrijo. Kljub temu, da se trudijo vsa gasilna društva iz mesta in okolice, požara še do sedaj niso mogli omejiti. Po zadnjih vesteh pa je upanje, da se bo posrečilo omejiti ogenj na šestdeset hiš, ki so do sedaj pogorele, in sicer v najzanimivejšem delu starega mesta.

Ob osmih zvečer se je posrečilo omejiti požar na zajetih 60 do 70 hiš. K sreči je pihal veter v taki smeri, da ni bila nevarnost za druge mestne dele. Rešene so vse monumentalne stavbe, pač pa ima največjo škodo trdnja Ribber, kateri je pogorela vsa trgovina in skladišče kočuhovin. Človeških žrtev ni bilo. Vodstvo gasilcev je izjavilo, da bo trajalo najmanj osem dni, preden bodo požar mogli popolnoma pogasiti. Brez strehe je okoli tisoč ljudi. Dali so jim na razpolago šole, bolnice in druga javna poslopja za zasilno uporabo.

Novo pristajališče v londonski luki

London, 16. maja. AA. Danes je ministriški predsednik MacDonald otvoril pri Tilburyju v londonski luki novo pristajališče za potnike. Pristajališče je dolgo 1142 čevljev in 80 čevljev široko. Plava na 63 velikanskih jeklenih pontonih in nosi dvokrovno poslopje, ki je dolgo 500 čevljev in zvezano z obalo s petimi mostovi, ki se dvigajo in padajo z morskimi plimami. Pristajališče velja 700.000 funtov šterlingov in v veliki meri olajšuje vkrcaje in izkrcanje potnikov. S pomočjo tega pristajališča bodo parniki lahko pristajali ob vsaki plimi.

Loucheur pride v Belgrad

Bukarešta, 16. maja. n. Dne 25. maja bo prišel iz Belgrada v Bukarešto Loucheur v spremstvu svojega tajnika, da prouči gospodarske razmere balkanskih držav. Iz Bukarešta bo odpoval dalje v Budimpešto.

Belgrajski proces

Včeraj se je začelo zasliševanje prič — Zaslišani so bili: šofer Gjokič, kapetan Kaledin, gostilničar Mahlič in njegova žena

Kako so prišli do peklenškega stroja

Belgrad, 16. maja. n. Na današnji razpravi se je pričelo zasliševanje prič. Kot prvi je bil zaslišan šofer avtomobila Milan Gjokič iz Zagreba. On pravi, da je kritične noči novembra meseca bil pred kolodvorom, ko sta prišla k njemu dva mlada moža ter mu naročila, da naj vozi do Zrinjeva. Z njim se je odpeljal samo eden od gospodov. Na Zrinjevo je naložil težko košaro in dal nalog, da ga naj odpelje do gostilne Sinič. Ker se v Zagrebu pogosto dogajajo vlomi, se je šoferju Gjokiču zdelo zadeva sumljiva in je zato takoj od gostilne Siniča odšel na policijo in prijavil zadevo, naker se je z dvema detektivoma vrnil v Siničevo gostilno. Ko so prišli tja, je bil poleg onega moža, katerega je bil Gjokič pripeljal, drug neznanec, kateri je imel poleg sebe omenjeno košaro. Policija je oba takoj aretirala ter ugotovila, da se v košari nahaja peklenški stroj. Poleg tega je pri enem našla nabiti revolver. Na vprašanje, ali bi poznal osebo, katero je vozil, pogleda priča na obtoženca in pokaže Stefanca.

Na vprašanje predsednika odgovarja Stefanec, da odgovarja to resnici ter pravi, da je bil skupaj z njim Hadžija. Obtoženi Hadžija snavlja prič razna vprašanja in izjavi, da je šoferju plačal 200 Din, obenem pa da ga plačala tudi policija. Ko so stavili še odvjetniki prič razna vprašanja, je bil Gjokič zaprišen.

Zasliševanje kapetana Ka'edina

Nato je bil pozvan v dvorano konjeniški kapetan I. razreda g. Gavril Kaledin, na katerega je bil 7. novembra lanskega leta izvršen atentat. Priča izpoveduje sledeče: »7. novembra sem bil v gledališču ter sem se vračal po Ilici, dalje po Posavski in Hercegovski cesti ter krenil v Istrsko ulico, v kateri stanujem. Tu sem intuitivno čutil, da gre nekdo za menoj. V tem trenutku je že padel strel. Takoj sem se obrnil in v istem trenutku je padel zopet drugi strel; takoj nato je sprožil napadalec še enkrat, vendar pa je strel odpoval. Pri svetlobi, ki jo je povzročil strel, sem dobro videl fiziognomijo napadaleca. Nato sem pa padel.«

Kapetan Kaledin označuje kot napadaleca obtoženega Matekoviča in pokaže nanj. Pravi, da sta mu Matekovič in Paver ob priliki prve konfrontacije pred zagrebsko policijo, kjer je on takoj spoznal Matekoviča, povedala, da sta dobila po 300 dinarjev za ta čin.

Na vprašanje predsednika, ali sta ga oba strela zadela, Kaledin pritrdi. Radi te rane ne more več jahati in s tem mu je vsa karijera pokvarjena, ker je on konjeniški kapetan. Tudi ne more dalj časa stati in zato zahteva odškodnino od društva, ki je sklenilo na njega atentat.

Predsednik: »Koliko zahtevate odškodnine?«

Priča: »510.000 dinarjev in sicer zato, da bi se šel v Švico zdraviti, ker sem tudi živno obol.«

Predsednik nato pozove Matekoviča, naj vstane. Ta izjavlja, da ni streljal na kapetana Kaledina, četudi je svojčas to priznal. Kapetan Kaledin se temu čudi: »Kako moreš sedaj to zanikati? Jaz sem ti na policiji celo ponudil cigarete in dejal: »Kaj streljaš na nedolžnega? Ti imaš mater in jaz imam mater. Obe bi bili uničeni. Kako si mogel kaj takega storiti?« — Tebi so takrat stopile solze v oči, takrat si odgovoril: »Da, razumem in vem, da sem sebe uničil, ali mi je organizacija dala tako povlečje.« Tako je takrat govoril, sedaj pa zanika: »Matekovič kljub temu vztraja na zaniku.«

Nato predsednik pozove Paverja. Ta prizna, da je kritične noči spremljal obtoženega Matekoviča po isti poti, po kateri je šel Kaledin, do vogala Hercegovinske in Istrske ulice. Tukaj je čakal. Kmalu nato je slišal strel, in po nekaj trenutkih je prišel Matekovič ter mu izročil revolver.

Stavljajo se še razna vprašanja, naker preide sodišče na čitanje pismenih dokazov, predvsem zdravniških izpričeval.

Sedaj je odredil predsednik odmor ter se je

Pariški sporazum v madj. parlamentu

Madžarska vztraja na revizionističnem stališču

Budimpešta, 16. maja. z. Danes je tretji dan debate o ratifikaciji pariškega sporazuma v parlamentu. Govoril je grof Albert Appony, ki je v svojem govoru naglasil, da ni lahko zastopati madžarsko stališče pri Društvu narodov, ker vsi vedo, da se Madžari še do danes niso spoprijaznili s stanjem, ki je nastalo na podlagi trianonske mirovne pogodbe. Ako bi Madžari izjavili, da odstopajo od vsake namere, da se spremeni trianonska pogodba, in ako bi se odrekli Madžarom v nasledstvenih državah in ne bi zahtevali razorožitve male antante, potem bi dobili tisto, kar je dobila Avstrija.

Proti ratifikaciji je govoril pravosodni minister Emil Nagy. Ostro je napadel vlado radi njene zunanje politike. Rekel je, da bo madžarski narod 22 krat plačal davek optantom. Ljudstvo vidi, da se za njegove interese nič ne stori. Ljudstvo je ogorčeno. Ta politika se ne more nadaljevati, drugače bo prišlo do revolucije.

Socialist Payer je navedel, koliko bodo optanti dobili. Navedel je, da bo grof Bethlen s soprogo dobil 1.764.360 zlatih kron. Payer je ostro napadel vladno zunanjo politiko.

Budimpešta, 16. maja. n. V poslanski zbornici je bil danes v prvem čitanju odobren zakonski načrt o ratifikaciji haških in pariških

dogovorov. Pred glasovanjem je ministriški predsednik Bethlen naglašal, da je rezultat v Haagu in Parizu kompromis, za katerega so bile potrebne koncesije z obeh strani. Mala antanta je zahtevala, da mora Madžarska tudi po l. 1943. plačevati reparacije, dočim Madžarska po tem letu ni hotela ničesar več plačati. Dalje je mala antanta zahtevala, da se mora Madžarska enkrat za vselej odreči čl. 250 trianonske pogodbe, kateremu pa se Madžarska ni odrekla. Kar se tiče optantskega vprašanja, gre pri tem za ozemlje v izmeri 1.200.000 ha, ki predstavlja več kot milijardno vrednost. Zato se ne sme očitati madžarski vladi, da se je več let brigala brez potrebe samo za vprašanje tretjega ali četrtega reda. Naštevaj je dalje vse zahteve, ki jih so stavile Madžarski, ter protizahteve, ki jih je uveljavila Madžarska. Na podlagi take bilance je ugotovil, da pomeni doseženi rezultat najvišjo mero onega, kar se je moglo doseči.

Potem je še nadaljeval, da o vprašanju revizije mirovne pogodbe, katero želi vsak Madžar, v Haagu ni mogel govoriti, ker bi sicer razbil konferenco. Končno je še poudaril, da se razbita Madžarska ne more zadovoljiti s sedanjim položajem ter da mora vprašanje manjšin ostati še nadalje na dnevnem redu, ker vsi Madžari želijo revizijo.

Potem je še nadaljeval, da o vprašanju revizije mirovne pogodbe, katero želi vsak Madžar, v Haagu ni mogel govoriti, ker bi sicer razbil konferenco. Končno je še poudaril, da se razbita Madžarska ne more zadovoljiti s sedanjim položajem ter da mora vprašanje manjšin ostati še nadalje na dnevnem redu, ker vsi Madžari želijo revizijo.

Dr. Trumbić predlaga, naj se vrši na licu mesta sodnijski komisiji ogled, čemur se pa državni tožitelj protivi.

Kaj sta povedali prič Mahlič

Po zaprisegi kapetana Kaledina je bila zaslišana kot priča gospa Mahlič, gostilničarjeva žena iz Petrinjske ulice. Na vprašanje, ali pozna Frankiča in Kremzirja, se obrne proti obtoženemu in pokaže na oba ter pripoveduje, da je nekega dne slišala sledeči razgovor. Frankič je vprašal Kremzirja: »Ali si bil tam?« naker je ta odgovoril: »Da, bil sem, ali nikogar ni bilo!« Druga priča nima povedati. Ker se v zapisniku o njenem zasliševanju pred zagrebskim sodiščem ta razgovor spravlja v zvezo z generalom Belimarkovičem, priča to odločno zanika in pravi, da ona kaj sličnega ni izpovedala.

Nato je bil zaslišan njen mož gostilničar Josip Mahlič. Tudi njegova izpoved je bila kratka. Pravi, da je nekega večera sedel v svoji gostilni v posebni sobi z nekim Pero Barišičem. Ko sta se razgovarjala, je nenadoma vstopil v sobo obtoženi Kremzirj ter dejal Mahliču: »Jaz bom izvršil atentat!« Priča Mahlič je nato Kremzirja prijel za roko ter ga z besedami: »Zgubi se smrkovec!« potisnil skozi vrata gostilne. To je bilo vse. On ima vtis, da je bil obtoženec ali pijan ali pa nor.

Na vprašanje predsednika pravi obtoženi Kremzirj, da se tega ne spominja ter ne ve, da bi bil kaj takega govoril. Na nadaljnje vprašanje, ali rad pije, je dejal, da sicer pije, da pa še nikdar ni bil pijan. Nato stavlja na pričo Mahliča odvjetniki in obtoženci razna vprašanja. Obtoženi Jelasič pri tej priliki pravi, da je Mahlič dotična oseba, ki ga je vabil k sebi, da mu pove važne vesti, da se namreč pripravljajo atentati. Priča to potrjuje in pravi, da je Barišič pripovedoval, da bodo ustrelili dr. Matka, dr. Krnjeviča, ing. Košutića, prof. Jelasiča in njega. Na vprašanje, ali je to verjet, pravi, da se mu je to zdelo verjetno, ker je bil Pero Barišič svojčas tajnik kluba Hrvatske seljačke stranke v parlamentu in je pozneje vedno pripovedoval, da ima zveze z najuglednejšimi osebami. Pri tej priliki obtoženi Hadžija predlaga, naj se zaslišijo nekatere nove priče, ki naj bi nekaj sličnega tudi za njega potrdile. Na vprašanje državnega tožitelja, čemu mu je to potrebno, izjavlja Hadžija, da bo ravno to dokazalo, v kakem duševnem stanju se je nahajalo z ozirom na take pretjne omladina in da je jasno, da je morala z ozirom na to uravnati svoje stališče in svojo akcijo.

Predsednik je nato objavil, da je dal pregledati obtoženega Kremzirja in da je zdravnik konstatiral, da je njegovo zdravstveno stanje povoljno. Istotako, da so strokovnjaki pregledali posamezne rokopise. Njihove izjave stavlja na razpolago odvjetnikom.

Nato je bila razprava prekinjena ter se bo nadaljevala jutri.

Briandova okrožnica razposlana

Pariz, 16. maja. z. Nocoj je Briand poslal 26 državam svoj memorandum o evropski zvezi držav. Zvečer je izročil memorandum časopisju v objavo. Severna Amerika in Japonska dobila po en prepis tega memoranduma.

Zakaj ni prišlo do gospodarske male antante?

Praga, 16. maja. n. »Pravo lidu očita danes agrarcem, da so radi svojih pretiranih zahtev po zaščitni carini zakrivil, da je lansko leto propadel načrt gospodarske male antante, in da so s tem ustvarili položaj, ki je omogočil ustanovitev bloka agrarnih držav Madžarske, Romunije in Jugoslavije, iz katerega je Češko-slovaška izključena.

Naseljevanje židov v Palestini ustavljeno

Jeruzalem, 16. maja. p. Včeraj popoldne je vrhovni komisar za Palestino pozval k sebi podpredsednika arabskega izvršilnega odbora Jakoba Faradžio. Sporčil mu je, da je londonski kolonialni urad sklenil, da se palestinsko vprašanje uredi po arabski želji, in da je kolonialni urad z ozirom na to že izdal zakon, da se naseljevanje židov popolnoma ustavi, dokler se ne konča poročilo Simsonove komisije. Palestinska vlada je včeraj brez vsakega pojasnila prepovedala že odobreno vselitev 3300 naseljencev za čas od aprila do oktobra.

Nova „Zeppelinova“ pol v Ameriko

Friedrichshafen, 16. maja. n. Zrakoplov »Grof Zeppelin« bo v kratkem priredil potovanje v južno in severno Ameriko z 42 mož posadke. Od Friedrichshafna do Seville bo na krovu 24 potnikov, tam jih bo izstopilo 6, vstopil pa bodo 4 novi, tako da bo potovalo v Rio de Janeiro 20 potnikov: 5 Nemcev, 6 Spancev, 3 južni Američani in 6 državljanzv Združenih držav. Iz Rio de Janeiro bo potoval v Peruambuco, od tam v Havano, na Florido, Lakehurst, od koder se bo vrnil preko Azorskih otokov v Seville in Friedrichshafen.

Lov za rekordom

London, 16. maja. AA. Vkljub tropičnemu deževnemu vremenu je mlada letalka miss Anny Johnson davi startala iz Rangoonu proti Bangkoku, ki je oddaljen 355 milj. Letalka je bila prisliljena pristati v Rangoonu, ker se je pokvaril motor. Dasi je zakasnila za dva dni, upa letalka, da bo postavila nov rekord za polet iz Anglije v Avstralijo. Anglijo je zapustila pred 12 dnevi. Do sedaj je preletela do Rangoonu 6200 milj, za kar je potrebovala 9 dni. Letalka bo morala preleteti še 3500 milj dolgo pot. Hinkler, ki je prispel iz Anglije v Avstralijo v 15 in pol dneh, je potreboval do Rangoonu 11 dni.

Drobne vesti

London, 16. maja. AA. Snoči je umrl v neki pariški bolnici dobroznani angleški novelist William J. Locke. Pokojnik je bil resno bolan že več kot mesec dni.

Sofija, 16. maja. V vasi Bega v južni Bolgariji je preteklo noč kmet Malinov v hipni blaznosti pobil s sekuro svojo ženo in štiri otroke v starosti od 3 do 10 let. Nato je zbežal in ga do sedaj niso mogli najti.

Sanghai, 16. maja. AA. Skupina 100 piratov je izropala in zažgala 3 manjše kitajske parnike v bližini Chikiana. Potnikom so vzeli 20.000 dolarjev.

Odlikovanja

Belgrad, 16. maja. AA. Z ukazom Nj. Vel. kralja so bili na predlog ministra pravde odlikovani: Z redom sv. Save II. stopnje Alekse Agoston, vrhovni senijo reformirane cerkve kraljevine Jugoslavije, z redom sv. Save V. stopnje Adam Veres, škof slovaško evangelijske cerkve distrikta kraljevine Jugoslavije in dr. Filip Popp, škof-administrator evangelijske cerkve v kraljevini Jugoslaviji.

Vlak kobilic v Bosni

Stolac, 16. maja. z. Kobilice, ki so se pojavile, prihajajo v vedno večjih množinah. Najprej so se pojavile v veliki množini v občini Aladinici, kjer so opazili tri velike jate. Takoj nato so okoličani iz drugih vasi poročali, da so se pri njih pojavile velike jate kobilic. Pričeli so jih uničevati s petrolejem, toda tega ni bilo dovolj na razpolago. Sedaj je Kmetijsko ministrstvo dalo potrebni kredit, da se lahko boj proti kobiličji nadlogi vodi z večjo energijo in se prepreči grozeča škoda.

Stanje posevkov

Belgrad, 16. maja. AA. Poročilo ministrstva poljedelstva o stanju posevkov in domače živine navaja za dravsko banovino: Grah, fižol, kmeji, livade, pašniki, deteljišča prav dobro, lan, seno, zelje česni, vinogradi, jabolka hruške, dobro do prav dobro, sočivje in slive dobro, orehi slabo. Setev normalno napreduje. Za sadje, ki se je že razcvetelo, pogoji niso bili ugodni, (zlasti za jabolka) radi pogostega dežja in nizke temperature. Deževno vreme je takisto zadrževalo poljska dela, ki pa so bila vendarle pravočasno dovršena. Večjo škodu trpi rž v srezih Murska Sobota in Dolenja Lendava (poljske miši). Razni rastlinski škodljivci so se pojavili v teh srezih na sadnem drevju. Oblastva so izdala potrebne ukrepe proti tem škodljivcem, ki pa niso povzročili večje škode.

Zagrebske vesti

Zagreb, 16. maja. p. Govorjanje madžarskega nogometnega prvaka UTE o Binkoštih v Zagrebu je gotova stvar. Igral bo proti Concordiji in Hašku. Gradjanski je tudi za Binkošti povabil moštvo FTC.

Zagreb, 16. maja. p. V Zagrebu in v okolici se že več dni mudi ekspedij Foxovega movie-ton-filma. V Zagrebu in v okolici je napravila več tonfilmskih fotografskih posnetkov.

Dunajska vremenska napoved. Severne Alpe: Najprej še hladno in izpremenljivo vreme, ki pa se bo počasi zboljšalo. Južne Alpe: Lepo vreme bo trajalo dalje.

Šovinizem nemških nacionalcev

Berlin, 16. maja. Značilen dogodek, ki kaže o razpoloženju desnih radikalov, se je pripetil v okraju Aehrenfeld v Berlinu. Tam so imeli zborovanje narodni socialisti. V dvorani je visela podoba Hindenburga kot pruskega generala. Podobno so strgali s stene, jo onesnažili, sliki prebodli oči, jo raztrgali in nazadnje sežgali. Oblasti so uvedle preiskavo.

Članek rdečega vojaštva dokazuje, da nezadovoljnost najinteligentnejšega dela armade zaradi protikmetске politike Stalina ni ponehala, ampak nasprotno v zadnjem času še narastla.

Sovjeti nezadovoljni s častniki

Moskva, 16. maja. Organ rdeče armade »Krasnaja Gazeta« objavlja poziv na častnike, ki naj obenem store konec nevzdržnemu stanju, da se je med častniki rdeče armade vgnjezdil duh opozicije proti vladni politiki, ki najbolj računa na podporo oborožene sile kmetске in delavske Rusije.

»Krasnaja Gazeta« obžaluje, da naraščajo opozicijske tendence in čustva ravno med poveljstvom in častniki, ki štejejo 100.000 glav. To se je opazilo zlasti na okrajnih konferencah, kjer so poveljujoči čini armade najostreje od vseh strankarjev napadali agrarno politiko države. Skoro v vsakem političnem sektorju in po vseh ujezdih državna politika naletja na odpor in kritiko častnikov rdeče armade,